

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2014» атты
IX халықаралық ғылыми конференциясы

IX Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2014»

The IX International Scientific Conference for
students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION-2014»

2014 жыл 11 сәуір
11 апреля 2014 года
April 11, 2014

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2014»
атты IX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
IX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2014»**

**PROCEEDINGS
of the IX International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2014»**

2014 жыл 11 сәуір

Астана

УДК 001(063)
ББК 72
Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2014» атты студенттер мен жас ғалымдардың IX Халықаралық ғылыми конференциясы = IX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2014» = The IX International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2014».
– Астана: <http://www.eni.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2014. – 5831 стр.
(қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-610-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001(063)
ББК 72

ISBN 978-9965-31-610-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық
университеті, 2014

Список используемой литературы

1. Мишенин А. А. – Основы искусственных нейронных сетей.
2. Хайкин С. – Нейронные сети: Полный курс. - Вильямс, 2006.
3. Красногорская Н.Н., Нафикова Е.В., Ферапонтов Ю.И. – Оценка и прогнозирование экстремальных гидрологических ситуаций.
4. Георгиевский Ю.М., Шаночкин С.В. Гидрологические прогнозы. – СПб.: РГГМУ, 2007.

УДК 572.022

ҚОРШАҒАН ОРТАНЫҢ АҚУАЛЫ ЖӘНЕ АДАМНЫҢ ДАМУ ИНДЕКСІ

Әбдіжаппар Ұлбала Төрекұлқызы

Ufan.enu@mail.ru

Студент 3 курс Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ

Ғылыми жетекшісі- Ә. Зәүірбек

Адамның даму индексі(АДИ) — адамның даму деңгейінің жиынтық көрсеткіші, сондықтан кейде оны «өмір сапасы» немесе «өмір сүру деңгейі» сияқты ұғымдардың баламасы ретінде пайдаланады. АДИ мынадай үш негізгі бағыт бойынша өлшенеді:

Күтілетін өмірдің ұзақтығының индексі; білім индексі; жалпы ұлттық табыс индексі: АДИ жиынтық көрсеткіші 0-1 аралығындағы сандық мәндер түрінде стандартталады.

Халықтың денсаулығын жақсарту халықтың физикалық дамуы және жұмысқа қабілеттілігін арттырудың және тиісінше өнімдерді және қызметтерді жасау, білімдер жинау және т.б. үшін кешенді индексті Біріккен Ұлттар Ұйымының (БҰҰ) Әлеуметтік Дамуды Зарттеу Институты ұсынды (1970 жылы)[1]. Бұл индекс «әлеуметтік даму индексі» деген атауға ие болды және 16 маңызды (9 әлеуметтік және 7 экономикалық) өзара тәуелді көрсеткіштерді қамтыды. Британ экономисі М.Д. Моррис үш көрсеткішті өмір сапасының ескеретін нақты даму индексіні әзірледі:[4]

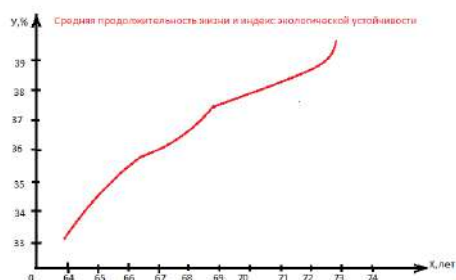
- 1- жасқа дейін жету бойынша күтілетін өмірдің ұзақтығы;

- нәрестелер өлімі деңгейі;

- жасы үлкен халық арасында сауаттылықтың таралуы.

Жиынтық индекс 1 баллдан 100 баллға дейін шкала бойынша бағаланатын орта арифметикалық шама ретінде есептелді.

Адам дамуының бірінші параметріне әсер ететін экологиялық және экономикалық мәселелер. Оның ішінде ең негізгісі экологиялық мәселелердің бірі лас суды тұтыну мен қолдану. Лас суды қолданудан адам өмірін қысқартатын көптеген аурулар мен вирустар таралады[9]. Қазіргі кезеңде тұрғындардың 20 пайызы әлі күнге дейін таза ауыз суымен қолдану. Сонымен қатар кейбір өңірлерде қолданып жатқан сулар нормативті талапқа сай емес. Біріккен Ұлттар Ұйымының осы 2014 жылы 22-наурыз күні Әлемдік су күнінде өткен отырысында лас судан және ауыз судың жетіспеуінен жылына 3,5 миллионнан астам адам қайтыс болатыны белгілі болды. Соның ішінде балалар өлімі күніне 1,4 мың отыр екен. БҰҰ-ның отырысында статистика бойынша ауыз судың үштен екі бөлігі жетіспейтін он мемлекет анықталды. Қытай (108 миллион адам), Үндістан (90 миллион), Нигерия (63 миллион), Эфиопия (43 миллион), Индонезия (39 миллион), Конго (37 миллион), Бангладеш (26 миллион), Танзания (22 миллион), Кения және Пәкістан (16 миллионнан). Көбінесе таза ауыз судың жетіспеушілігінен қыздар мен әйел адамдары көбірек қайтыс болады екен. [18]

1-сызба, орташа өмір сүру ұзақтығының экологиялық тұрақты индексіне қатысы [8].

Қазақстан Республикасындағы адамның даму индексінің қарқыны және осы жылға арналған болжам

«Қазақстандағы адамның 2010 жылғы даму индексі 0,714 тең, республика адам дамуының деңгейі жоғары санатындағы елдердің қатарында тұр және 169 елдің ішінде 66-орынды алады» [3].

1990 және 2010 жылдар кезеңінде Қазақстан АДИ көрсеткіші 0.650 ден бастап 0.714 дейін, 10 % немесе жалпылама есепте орташа алғанда 0.5% өсті.

Қазақстанда 1990 – 2010 ж.ж. туылған кездегі күтілетін өмір сүру ұзақтығы 1 жылға дейін төмендеді, сол уақытта оқытудың орташа жыл саны 3 жылға артты. Жан басына шаққандағы Қазақстанның ІЖӨ 33% өсті, 1- кесте.[12]

1- кесте .Индикаторлардың жаңа компоненттері мен жаңа әдістемесінің формальды түрдегі уақыттық деректеріне арналған Қазақстан АДИ көрсеткіштерінің тенденциясы[3]					
жылдар	Өмір сүрудің туу кезіндегі күтілетін орташа ұзақтығы	Оқытудың күтілетін ұзақтығы (жыл)	Оқытудың нақты саны	Халықтың жан басына шаққандағы ІЖӨ (ППС,АҚШ \$ мен)	АДИ индексі
1980	65,0	11,6	6,1	..	..
1985	66,9	12,6	7,0	..	..
1990	66,7	12,5	7,7	7,676	0,650
1995	63,9	12,1	8,8	4,837	0,620
2000	63,6	12,3	7,7	5,452	0,614
2005	64,8	14,9	10,1	8,479	0,696
2010	65,4	15,1	10,3	10,234	0,714

2012 жылы Қазақстан Адам даму индексінің рейтингісінде 69-ыншы орынға тұрақтады. 2011 жылы еліміз 68-інші орында тұрған болатын [5] . Бұның өзі аталмыш көрсеткіштегі Қазақстанның жоғары деңгейдегі елдер тобына жататынын білдіреді. Ал БҰҰ ДБ сарапшыларының пікірінше, Қазақстанның Адам даму индексі аймақтағы өсімнің ең жоғары қарқынын көрсетіп отыр. Бұл орташа алғанда соңғы 10 жыл ішінде жылдық 1,1 пайыз көрсеткішті құрайды.Жалпы осы индекс бойынша Орталық Азия елдеріне келсек, Түркіменстан - 102, Өзбекстан - 114, Қырғызстан мен Тәжікстан - 125 орындарда тұр (2012

жылғы мәлімет бойынша). Халықаралық валюта қорының қайта қаралған болжамдарына сәйкес, 2013 жылы Қазақстанның ІЖӨ өсімі 5%, ал 2014-жылы аталған көрсеткіштен аздап жоғары болады. Сондай ақ, республикамыздағы инфляция көрсеткіші 6-8% шамасында тұрақтайды. Халықаралық сарапшылар ел үшін аса жағымсыз болжам деп әлемдік нарықтардағы жағайдың ықпалын атап отыр. Жаңа басталған 2014 жыл еліміз үшін қалай басталғанына көз салсақ.

Негізгі әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштері (2- кесте), [12]

Халық (2014 жылғы 1 ақпанға, мың адам)	17 186
Жұмыссыздық деңгейі (2014 жылғы ақпан, % бағалау бойынша ақпарат)	5,2
Орташа айлық жалақы (2014 жылғы қаңтарда, теңге)	104 654
Инфляция:	
(2014 жылғы наурыз 2014 жылғы ақпанға, %)	1,0
(2014 жылғы наурыз 2013 жылғы желтоқсанға, %)	3,3
ЖІӨ (2013 жылғы қаңтар-қыркүйек, %)	105,7
Қысқа мерзімді экономикалық индикатор (2014 жылғы қаңтар-ақпанға 2013 жылғы қаңтар-ақпанға., %)	102,8

Еліміздегі адам өлімдерінің негізгі себептері. Еліміздегі адам өлімдерінің басым көпшілігі ластанған сулардан туындайтын жұқпалы аурулардан немесе экологиялық факторлардың әсері және дұрыс тамақтанбау деп көрсетіледі, дегенмен елімізде қазіргі күнде ластанған судан ауырған адамдардан көрі жол апатынан, алкаголді ішімдіктен, темекі, анаша және жүре пайда болатын иммунитет тапшылығы аурынан, табиғат жағдайларынан қайтыс болатын адамдар саны артып отыр. Мысалға алатын болсақ 2013 жылдың 29 қыркүйегінен жеті ай бой талдау жүргізсек 10 727 жол апаты тіркеліп, 1 446 адам қаза тауып, 13 958 әртүрлі жарақат алған. Әр түрлі ауруларды жекелей есепке алсақта маскүнемдік ауруы алғашқы орындардың бірінде екен елімізде [11].

Адамның денсаулығы мен өмір ұзақтығын арттыруға арналған кейбір көңіл бөлетін жағдайлар. Еліміздің 2024 жылы халқымыздың дамыған елдердің арасында көш бастаушы елдердің қатарына ену үшін төмендегідей ұсыныстар жасаймын:

1. Денсаулық саласына көңіл бөлу: Мысалға «Саламатты Қазақстан» секілді бағдарламаларды жасау және жүзеге асуын қадағалау. 2. Экологиялық мәселелерге көңіл бөлу соның ішінде таза ауыз сумен қамту. 3. Адамның өмір сүру ұзақтығы соңғы 2013 жылғы мәлімет бойынша 68-70 жас болса 2024 жылы 72-73 жасқа жеткізу. 4. Табиғат апаттарын алдын -ала ескерту. 5. Дұрыс тамақтану және денешынықтырумен айналысу күнделікті. 6. Ана мен балаға қамқорлықты қазірдегіден екі есе күшейту. 7. Ауылдық мекендерді қатаң түрде медициналық тұрғыдан тексеру. 8. Дәрі және ауруханалардың бағасын қол жетімді әрі сапалы емделуді жолға қойу.

Төменде көріп отырғандай дұрыс жасалған бағдарламалар өзінің жемісін беруде.

**Қазақстан Республикасы денсаулық сақтауды дамытудың
2011-2015 жылдарға арналған «Саламатты Қазақстан»
мемлекеттік бағдарламасы**

Тұрмыс дәрежесінің сапасын арттыру ұлт денсаулығын нығайту үшін 2012 жылы «Саламатты Қазақстан» денсаулық дамыту мемлекеттік бағдарламасын іске асыру жалғастырылды, оған 78,4 млрд.теңге бөлінді.

- ✓ **6** трастық медициналық-құтқару пунктері және **16** кардиохирургиялық орталықтар мен бөлімшелер құрылды.
- ✓ **149** ұйым жоғары мамандалған медициналық көмек көрсетеді.
- ✓ **Өмірлерде 20** инсульттық орталықтар ашылды

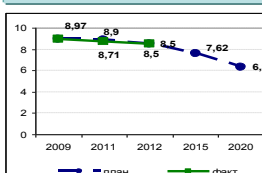
**1 000 тірі туған балаларға
шаққанда нәресте өлімі**

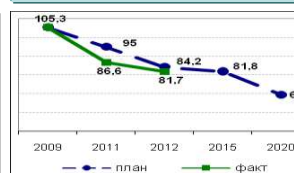
**100 мың тірі туғандарға
шаққанда ана өлімі**

**1 000 адамға шаққанда
жалпы өлімі**

**100 мың адамға шаққанда құрт
аурумен ауырғандар**

3-кесте. «Саламатты Қазақстан» бағдарламасының іске асырылуы және болашақ 2020 жылға болжамы [15].

Қорытынды: Адамның даму индексін біле отырып қазіргі таңда халқымыздың ластанған судан немесе басқада факторлар әсерінен болып жатқан халықтың өлімі мен өсуі арасындағы байланысты шешкім келді. Еліміздегі адам өлімінің басым көпшілігінің себебі ластанған су және экологиялық фактор емес басқа себептер екені дәлелденді. Еліміздегі жалпы адамның даму индексіндегі 1980-2013 жылдардағы сандық мәліметтер жинап 2018-2024 жылдарға арналған болжам жасадым. Қазақстан Республикасындағы адамның даму индексін қарқыны және осы жылға арналған болжам жасалды. Еліміздегі адам өлімдерінің негізгі себептері анықталды. Күтілетін өмір сүру ұзақтығы 2009 жылы 68,41 болса 2020 жылы 72 жас болуы мүмкін. Адамның денсаулығы мен өмір ұзақтығын арттыруға арналған ұсыныстар ұсынылды. Өркениетті, денісау, ел болайық десек өз өмірімізді бақылауға алайық себебі адам өмірі бес саусақта екенін ұмытпайық [19].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. News - Human Development Reports (UNDP) журналы
2. Copyright 2008-2013 © UNDP Kazakhstan (1-сызба).
3. <http://kze.docdat.com/docs/195/index-642692.html?page> (1 - кесте).
4. <http://morigin-kz.azattyq.org/a/24928568/full.html>
5. Әлия ОМАРОВА, "Қаржы орталығы" АҚ.
6. www.inform.kz/kaz/article/2548647
7. kazakh-tv.kz/.../page_33699_mvfvrost-vvp-kazakhstanav-2013-godu-s...
8. О. Д. Дайырбеков, Б. Е. Алтынбеков, Б. К. Торғауытов, У. И. Кенесариев, Т. С. Хайдарова. Аурудың алдын алу және сақтандыру бойынша орысша-қазақша терминологиялық сөздік. Шымкент. «Ғасыр-III», 2005 жыл. ISBN 9965-752-06-0
9. Қазақ энциклопедиясы
10. Қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздігі: Экология және табиғат қорғау/ Жалпы редакциясын басқарған — түсіндірме.
11. Қазақстан телеарнасының 3 маусымдағы 2013 жылғы жаңалықтары
12. adilet.zan.kz/kaz/docs/U1000001113 (2-кесте).
13. HDR 2009 - Human Development Reports (UNDP)

- Ambuj D. Sagara, Adil Najam, "The human development index: a critical review", *Ecological Economics*, Vol. 25, No. 3, pp. 249-264, June 1998.
14. McGillivray, Mark, "The human development index: yet another redundant composite development indicator?", *World Development*, Vol. 19, No. 10, pp. 1461-1468, Oct. 1991.
15. T.N. Srinivasan "Human Development: A New Paradigm or Reinvention of the Wheel?", *American Economic Review*, Vol. 84, No. 2, pp. 238-243, May 1994 (3-кесте).
16. Mark McGillivray, Howard White, "Measuring development? The UNDP's human development index", *Journal of International Development*, Vol. 5, No. 2, pp. 183-192, Nov, 2006.
17. Farhad Noorbakhsh, "The human development index: some technical issues and alternative indices", *Journal of International Development*, Vol. 10, No. 5, pp. 589 - 605, Dec. 1998.
18. Against the Human Development Index Comment Posted May 22, 2009, Bryan Caplan - Library of Economics and Liberty
19. Rao VVB, 1991. Human development report 1990: review and assessment. World Development, Vol 19 No. 10, pp. 1451–1460.
20. McGillivray M. The Human Development Index: Yet Another Redundant Composite Development Indicator? World Development, 1991, vol 18, no. 10:1461-1468.
21. Hopkins M. Human development revisited: A new UNDP report. World Development, 1991. vol 19, no. 10, 1461-1468.
22. Tapia Granados JA. Algunas ideas críticas sobre el índice de desarrollo humano. Boletín de la Oficina Sanitaria Panamericana, 1995 Vol 119, No. 1, pp. 74-87.
23. Davies, A. and G. Quinlivan (2006), A Panel Data Analysis of the Impact of Trade on Human Development, Journal of Socioeconomics

УДК 910.3

ЕЛІМІЗДЕГІ СУДЫҢ САПАСЫ, ЖӘНЕ ОНЫ ЖАҚСARTY

Әбдіжаппар Ұлбала Төреқұлқызы

Ufan.enu@mail.ru

Студент 3курс Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ

Ғылыми жетекшісі- Ә.Зәуірбек

Еліміз дамып өркендеп келеді Алланың мұнысына үшкіршілік етеміз . Ел басымыздың жолдауларында айтылғандай барлық елдімекендер және қалалар ауыз сумен толық қамтылады делінген , расында да қамтылып келеді. Сонда да әлі шешімін таппай келе жатқан мәселелер бар. Ата Заңымызда жазылғандай еліміздің ең қымбат қазынасы - адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары делінген, адамның өмірі оның денсаулығы екені бәрімізге мәлім . Ал адамның денсаулығына әсер ететін факторлардың бірі су . Еліміздің сумен қамтылып жатқаны жақсы көрсеткіш ,бірақта ол судың таза ауыз су болғаны тіптен керемет болар еді. Адамдар судың екі әріптен тұратынын ғана білсе ,оның адам ағзасына қандай әсер ететінін біреуі білсе, біреуі біле бермейді. Таза су адам өмірі үшін ең маңызды және өмірін ұзартатын бірден бір биологиялық белсенді зат десек болады Еліміздің бүгіні мен ертеңі үшін өзімізде бар суды таза ауыз суға айналдыру әдісі жайында ой айтқым келеді.

Су — сутегі мен оттегінің қалыпты жағдайларда тұрақтылығын сақтайтын қарапайым химиялық қосылыс. Осы химиялық қосылысты тазартудың әдісімен танысып кетейік. Ластанған суларды тазартудың негізгі жолдары механикалық, химиялық, биологиялық жолмен тазарту [1].